

УДК 245.72. 6

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V28(2021)-4

Бурдонос Л. І., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав, Україна

ORCID: 0000-0002-1084-0826

e-mail: burdonosluida@ukr.net

Виноградня В. М., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав, Україна

ORCID: 0000-0002-9028-6772

e-mail: vinogradniy_roma@ukr.net

Управління активами сільськогосподарських підприємств на сучасному етапі

Анотація. У статті розглянуто проблему вдосконалення управління активами сільськогосподарських підприємств; обґрунтовано теоретичні аспекти управління оборотними активами на сільськогосподарському підприємстві шляхом уточнення сутності оборотних активів, формування механізму управління та їх складу; проведено аналіз становлення фінансово-правового регулювання управління активами сільськогосподарських підприємств, наведено тлумачення фінансові правовідносини, що виникають на сільськогосподарських підприємствах, висвітлюються фінансово-правові режими чинних форм управління активами сільськогосподарських підприємств; досліджується правова природа управління активами сільськогосподарських підприємств як суспільного явища, що, з одного боку, виступає як елемент фінансової системи країни, з іншого, як механізм захисту осіб від негативних наслідків різних непередбачуваних явищ, при цьому висвітлюється саме фінансово-правовий аспект управління активами сільськогосподарських підприємств; охарактеризовано напрями підвищення ефективності управління активами сільськогосподарських підприємств на сучасному етапі.

Ключові слова: управління оборотними активами; сільськогосподарські підприємства; фінансові правовідносини; оборотний капітал; ефективність; грошові кошти.

Burdonos Lyudmila, PhD in Economics, Associate Professor of Finances, Accounting and Taxation SHEE "Pereyaslav-Khmelnitsky GPU named Gregory Skovoroda", Pereyaslav, Ukraine

Vynogradnya Vita, PhD in Economics, Associate Professor of Finances, Accounting and Taxation SHEE "Pereyaslav-Khmelnitsky GPU named Gregory Skovoroda", Pereyaslav, Ukraine

Asset Management of Agricultural Enterprises at the Present Stage

Abstract. Introduction. The article considers the problem of improving the asset management of agricultural enterprises; the theoretical aspects of management of current assets at the agricultural enterprise by specification of essence of current assets, formation of the management mechanism and their structure are substantiated.

Purpose. The analysis of formation of financial and legal regulation of assets of the agricultural enterprises is carried out, the interpretation of the financial legal relations arising at the agricultural enterprises is given, the financial and legal modes of the existing forms of management of assets of the agricultural enterprises are covered; the legal nature of asset management of agricultural enterprises as a social phenomenon, which, on the one hand, acts as an element of the country's financial system, on the other, as a mechanism to protect individuals from the negative consequences of various unforeseen phenomena, while covering the financial and legal aspect.

Results. Ways to increase the efficiency of asset management of agricultural enterprises at the present stage are described; describe the scientific and methodological approach to evaluating the effectiveness management of current assets at the enterprise; the sources of financing of current assets and the efficiency of current assets management of agricultural enterprises are analyzed.

Conclusions. It is established that the development of market relations in Ukraine requires new approaches to economic management both at the macro level and at the level individual enterprises, the problems of creation become especially important such mechanisms for managing the assets of enterprises that would be responsible market conditions and provided a sufficient level solvency, liquidity, profitability, therefore, one of the most urgent tasks in the direction of ensuring financial stability domestic enterprises is a significant improvement of the management mechanism current assets. In modern conditions of financial and economic development many agricultural enterprises noticeably lack money, which are part of current assets. The reason for this phenomenon was the absence in agricultural enterprises with an effective asset management system in general.

Key words: current assets management; agricultural enterprises; financial relations; working capital; efficiency; cash.

JEL Classification: D 60; F 14; G 39; J 43; M 11.

Стаття надійшла до редакції: 20.08.2021

Received: 20 August 2021

Постановка проблеми. Для підвищення ефективності роботи сільськогосподарського підприємства та підвищення його дохідності, основне місце займають питання ефективного використання і раціонального управління формуванням активів. Сільськогосподарські підприємства зацікавлені в раціональній організації оборотних коштів – організації їх руху з мінімально можливою сумою для отримання найбільшого економічного ефекту, оскільки фінансовий стан підприємства знаходиться в прямій залежності від стану оборотних коштів, що передбачає взаємозалежність витрат з результатами господарської діяльності та відшкодування витрат власними засобами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування та ефективного управління активами сільськогосподарських підприємств присвячено багато робіт вітчизняних та іноземних економістів. Аналіз закордонних та вітчизняних напрацювань з питань аналізу управління активами підприємств здійснили: В. Г. Андрійчук, С. Б. Барнгольц, Л. О. Берехтіна, К. П. Дацко, Н. Ю. Єршова, Р. Мертон, І. В. Олександренко, О. С. Петрицька, Л. С. Туркоман, А. М. Поддєрьогін, О. С. Філімоненко, В. В. Сопко та ін.

Разом з тим, теоретичні, методичні, методологічні та практичні питання формування та використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств ще не повною мірою вивчені, досліджені та узагальнені й потребують подальшого наукового обґрунтування.

Формулювання цілей дослідження є обґрунтування визначення стану, проблем та перспектив управління активами сільськогосподарських підприємств на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У міжнародній практиці активи найчастіше визначаються як ресурси, отримані підприємством у результаті минулих подій, використання яких у майбутньому може привести до збільшення економічних вигід [1, с. 118].

Основою економічної сутності управління активами є їхня участь в процесі обігу капіталу та створення нової вартості, ефективне управління ними полягає у отриманні максимального прибутку при мінімальних можливих інвестиціях, це безперервний процес, що означає щоденний контроль за обігом фінансових ресурсів у різних формах. Капітальний цикл складається з трьох етапів:

- 1) закупівля сировини та матеріалів, необхідних для виробничого процесу;
- 2) готові вироби виготовляють із сировини та матеріалів;
- 3) готові вироби продаються за готівку або банківський переказ. Для управління активами, потрібно мати високі фінансові та операційні навички.

Управління активами включає дві основні передумови [2, с. 378-381]:

1. Забезпечення оборотних коштів на належному рівні.

2. Наявність достатнього обсягу коштів, коли вони потрібні.

Управління активами сільськогосподарських підприємств обумовлено наступними факторами:

- несвоєчасне забезпечення виробництва необхідною сировиною і матеріалами;
- надлишкове накопичення запасів на складах підприємств;
- виникнення втрат споживчих властивостей запасів і неможливість їх подальшого використання у технологічному процесі;
- невиконання договірних зобов'язань перед покупцями та замовниками [3].

Досліджуючи оборотний капітал, необхідно, перш за все, сказати наступне. Важливий елемент обороту капіталу – оборотні кошти. Складова зворотних коштів – оборотні виробничі фонди. Оборотні виробничі фонди – цілком використовуються в процесі виробництва і цілком переносять свою вартість на створений з їх допомогою продукт. Вони є матеріально речовинною частиною оборотного капіталу. Інша частина оборотного капіталу формується на базі особистих чинників виробництва – робочої сили. По своєму натуральному складу, характеру впливу на створення товару, формування його вартості, матеріально-речовинна частина оборотного капіталу в процесі споживання вартості не змінюється. Вона переноситься конкретно працею працівника на створений продукт. Робоча сила функціонує інакше. У процесі споживання вона створює споживчу вартість товару, переносить вартість речовинних чинників праці на виріб, що виготовляється, і створює нову вартість, розмір якої більше на величину додаткової вартості [4].

Шляхом управління активами на сільськогосподарських підприємствах формується велика кількість основних елементів оборотних активів, які потребують індивідуалізації управління. Проведення діагностики стану управління активами сільськогосподарських підприємств на сучасному етапі дасть можливість посилити конкурентоспроможність підприємства як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, також діагностика активів дає змогу виявити ключові проблеми й намітити напрями подолання негативних ситуацій на підприємстві, що в підсумку дасть можливість визначити та підвищити ефективність управління ними.

Оскільки розроблення і впровадження раціональних підходів в управлінні активами забезпечують стійкість фінансового стану, кредитоспроможності, інвестиційну привабливість вітчизняних підприємств то управління активами підприємства є важливим елементом підвищення ефективності діяльності підприємства. Наявність низької прибутковості унеможливує використання власних джерел фінансових ресурсів для

самофінансування, а недостатня кількість оборотних активів не дозволяє підприємствам сільського господарства здійснювати розширене відтворення. Великий фінансовий тиск зовнішнього середовища на підприємства сільського господарства призводить до згорання виробництва.

Сільськогосподарському підприємству необхідно проводити аналіз управління активами за такими статистичними показниками, як:

- горизонтальний та вертикальний аналіз управління активами;
- аналіз прибутковості та рентабельності управління активами;
- аналіз наявності оборотних активів;
- аналіз коефіцієнтів ліквідності;
- аналіз показників фінансової стійкості управління активами;
- аналіз ефективності використання оборотних активів.

З метою оцінки ефективності управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств пропонується керуватися такими статистичними показниками, як оборотність запасів, рентабельність реалізації, середній термін погашення кредиторської заборгованості, середній термін погашення дебіторської заборгованості, а оцінку необоротними активами пропонується проводити за такими показниками, як коефіцієнт придатності основних засобів, коефіцієнт зносу основних засобів, фондівіддача, рентабельність основних виробничих засобів, коефіцієнти оновлення та вибуття основних засобів.

Такі фактори, як забезпечення підприємства матеріальними ресурсами, спеціалізація обсягів виробництва, технології й технічного забезпечення виробничих процесів формують структуру активів тим самим забезпечуючи виробничо-фінансову діяльність будь-якого сільськогосподарського підприємства.

Оборотні активи можна схарактеризувати з різних аспектів фінансової діяльності, однак їх головна властивість – ліквідність, обсяг і структура. Кожна з цих характеристик вимагає особливої уваги й робить управління оборотними активами важливим елементом у системі управління бізнесом [5].

Групою дослідників, що досліджують структуру оборотних активів, було відзначено, що у сфері обігу вони залучені для її збуту покупцям та замовникам, у сфері виробництва – для створення готової продукції, тобто найефективніше оборотні активи використовуються в разі їх переважання саме у виробничій сфері.

За висновками І. М. Репіної під впливом структурних зрушень в економіці та переоцінки вартості економічних ресурсів на ринку намітилася тенденція до врівноваження структури активів підприємств. Використання контролінгу в системі менеджменту підприємств поступово оптимізує витрати на активацію економічних ресурсів і зменшує розрив між частками необоротних і оборотних активів [6, с. 34-39].

Аналізуючи структуру оборотних активів за галузями економіки, варто зазначити, що в сільському господарстві вона є близькою до оптимальної: на частку оборотних активів станом на 1 січня 2021 р. припадає 62,3%, водночас у промисловості цей показник становить 55,6%, транспорту – 18,0%, у підприємствах торгівлі – 85,6 відсотка. Це зумовлено специфікою діяльності підприємств окремих галузей економіки, де виробничий процес пов'язаний з переважанням необоротного чи оборотного капіталу.

Якщо гроші та дебіторська заборгованість підтримуються на відносно низькому рівні то треба структурувати оборотні активи так, щоб їх ліквідність і платоспроможність підприємства перебували в рівновазі тому, що ймовірність неплатоспроможності або нестачі засобів для забезпечення рентабельної діяльності підприємства досить велика.

Таблиця 1 Показники структури оборотних активів
 сільськогосподарських підприємств України (станом на 1 січня 2021 р.)

Види господарської діяльності	Млрд грн	%	Запаси		Дебіторська заборгованість		Поточні фінансові інвестиції		Готівка		Інші елементи	
			млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%
Сільське господарство	1318,6	22,84	160,2	12,15	1092,1	82,82	2,1	0,16	19,5	1,48	44,7	3,39

Джерело: сформовано на основі матеріалів [7]

Необхідно обґрунтувати доцільність і можливість управління факторами ефективного використання оборотних активів сільськогосподарськими підприємствами. Для практичного вирішення завдань управління ефективністю використання оборотних

активів важливого значення набуває класифікація факторів її зростання.

Внутрішніми чинниками раціонального руху оборотних активів підприємство може маніпулювати за допомогою зовнішніх чинників, тобто функціонування підприємства залежить від

взаємозв'язку між зовнішніми та внутрішніми факторами функціонування підприємства. Прийняття фінансових та інвестиційних рішень у процесі ведення підприємницької діяльності тісно пов'язане з управлінням оборотними активами сільськогосподарських підприємств, тому стратегічний напрям полягає у тому, що основною метою політики управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств є визначення їх обсягу й структури, джерел їхнього формування й співвідношення між ними, достатнього для забезпечення довгострокової виробничої й ефективної фінансової діяльності підприємства.

Проведення перспективного аналізу оборотних активів з метою створення моделі управління ними та управлінський аспект реалізується шляхом створення інформаційної системи для внутрішнього управління оборотними активами сільськогосподарського підприємства і зосереджує увагу на майбутніх результатах підприємства.

Фінансово-правовий чинник вказує на те, що деякі елементи оборотних активів сільськогосподарських підприємств, наприклад дебіторська заборгованість, пов'язані з юридичними правами, включаючи право на володіння. Напрямами впровадження удосконалення управління активами сільськогосподарських підприємств на сучасному етапі важливим є застосування сучасних механізмів управління дебіторською заборгованістю, поточними фінансовими інвестиціями, грошовими коштами, запасами, проведення обґрунтованої цінової політики, вдосконалення державної підтримки. Також для нормального функціонування всіх сільськогосподарських підприємств необхідно мати інформацію про кредиторську заборгованість. Управління кредиторською заборгованістю формується на специфічних формах та методологічних засадах, які дозволяють виділити управління кредиторською заборгованістю у конкретні технології, методики та способи обґрунтування управлінських фінансових рішень. Отже, правильне співвідношення між власними, залученими й позиковими коштами та джерелами створення оборотних засобів відіграє важливу роль в укріпленні фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

На управління оборотними активами здійснює вплив система розроблених на підприємстві фінансових нормативів. Основними з таких нормативів є:

- норматив власних оборотних активів підприємства;
- система нормативів оборотності основних видів оборотних активів і тривалості операційного циклу в цілому;
- система коефіцієнтів ліквідності оборотних активів;

– нормативне співвідношення окремих джерел фінансування оборотних активів та інші [8, с. 103-105].

Фінансову ефективність сільськогосподарських підприємств визначають на різних етапах. Наприклад, виокремлюють фінансову ефективність виробництва в сільськогосподарських підприємствах різних форм власності, їх об'єднаннях та внутрішньогосподарських підрозділах, виробництва окремих культур, послуг, продуктів упровадження у виробництво інноваційних технологій. Можливості та плани сільськогосподарського підприємства на майбутню ситуацію в державі та прогнозний стан ринку повинна передусім урахувувати внутрішні фінансові показники діяльності підприємства. Управління активами дозволяє вивільнити значні суми й, таким чином, збільшити обсяг виробництва без додаткових фінансових ресурсів, а засоби що вивільнялися використовувати відповідно до потреб сільськогосподарського підприємства. В умовах глобалізації економіки одним з найважливіших завдань кожного сільськогосподарського підприємства є економія матеріальних ресурсів, адже саме матеріальні витрати складають велику частину витрат виробництва, від яких безпосередньо залежить величина доходу.

Висновки. В умовах глобалізаційних процесах сільськогосподарські підприємства повинні для забезпечення діяльності необхідними оборотними активами, раціонального їх розміщення та ефективного використання постійно оперативно управляти оборотними активами та джерелами їх утворення. Керівництво виходячи з конкретних умов господарювання сільськогосподарського підприємства повинно приймати ефективні рішення щодо управління активами. Практична реалізація цих рішень сприяє досягненню забезпеченню фінансової стабільності, високих кінцевих фінансових результатів, зростанню ділової активності та незалежного іміджу сільськогосподарського підприємства. Забезпечення оптимального обсягу оборотних активів і його частки у структурі активів сільськогосподарських підприємств є актуальною проблемою для всіх підприємств, адже через управління оборотним капіталом можна впливати на ліквідність і платоспроможність підприємства, дохідність і ризики, що з ними пов'язані. Дослідження та оцінка результатів господарської діяльності вітчизняних сільськогосподарських підприємств засвідчили неефективність управлінських рішень у галузі менеджменту оборотних активів підприємства, а саме: вилучення оборотних активів зі сфери виробництва у сферу обігу, що викликає необхідність додаткового залучення фінансових ресурсів. Виділені негативні тенденції обумовлюють необхідність розробки та обґрунтування нових підходів до проведення ефективної політики фінансування оборотних активів сільськогосподарських підприємств.

Література:

1. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством. К. : КНЕУ. 2011. 526 с.
2. Берехтіна Л. О. Економічна сутність оборотного капіталу підприємства. *Держава і регіони*. Серія: Економіка і підприємництво. 2011. № 6. С. 378–381.
3. Лаговська О. А., Гусак Л. В. Підходи до управління активами на підприємстві: облікове забезпечення. *Scientific Journal Natural Science Readings*. 2010. No.1. Vol. I. URL : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/vcpi/TPtEV/2010_63/2_02.pdf 9 (дата звернення: 02.08.2021 р.).
4. Кононова О. О. Управління оборотними активами підприємства : маркетинговий підхід. *Ефективна економіка*. 2015. № 4 URL : <http://www.economy.nayka.com.ua> (дата звернення : 02.08.2021 р.).
5. Бланк И. А. Финансовый менеджмент. Киев : Эльга, Ника-Центр, 2004. 656 с.
6. Репіна І. М. Аналіз структури активів підприємств за видами економічної діяльності. *Проблеми економіки*. 2012. № 4. С. 34-39.
7. Державна служба статистики України : офіційний сайт. Діяльність підприємств. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 05.08.2021 р.).
8. Ю. А. Долгоруков. Управління ефективністю використання обігових коштів у промисловості. *Фінанси України*. 2008. №11. С.103-105.

References:

1. Sopko, V. V. (2011). *Accounting in enterprise management* : K. : KNEU. 526 [in Ukrainian].
2. Berekhtina, L. O. (2011). Economic essence of working capital of the enterprise. *Derzhava i rehiony. Serii: Ekonomika i pidpriemnytstvo*. 6. 378-381 [in Ukrainian].
3. Lahovska, O. A. & Husak, L.V. (2010). Approaches to asset management in the enterprise: accounting. *Scientific Journal Natural Science Readings*. 1. I. Retrieved from : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/vcpi/TPtEV/2010_63/2_02.pdf [in Ukrainian].
4. Kononova, O. O. (2015). Management of current assets of the enterprise: marketing approach. *Efektivna ekonomika*. 4. Retrieved from : <http://www.economy.nayka.com.ua> [in Ukrainian].
5. Blank, Y. A. (2004). *Financial Management*. Kyev : Elha, Nyka-Tsentr. 656 [in Ukrainian].
6. Riepina, I. M. (2012). Analysis of the structure of assets of enterprises by type of economic activity. *Problemy ekonomiky*. 4. 34-39 [in Ukrainian].
7. *State Statistics Service of Ukraine: official website*. Diialnist pidpriemstv. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
8. Dolhorukov, Y. A. (2008). Management of the efficiency of working capital in industry. *Finansy Ukrainy*. 11. 103-105 [in Ukrainian].

